การใช้ลักษณะนามของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๕

เกื้อกูล จองสกุล

การใช้คำลักษณะนาม เป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของภาษาไทยในการสนทนากันในชีวิตประจำวัน พบว่า มีบ่อยครั้งที่ผู้ใช้ภาษา ใช้คำลักษณะนามแตกต่างกัน และเมื่อนำไปเทียบกับหลักเกณฑ์การใช้คำลักษณะนามที่ได้มีผู้รวบรวมแนะวิธีการใช้เอาไว้ในตำราภาษาไทย ก็ปรากฏว่า บ่อยครั้งที่ผู้ใช้ภาษามิได้ใช้ตามกฎเกณฑ์เหล่านั้น เป็นเรื่องที่น่าสังเกตว่า แม้จะมีการใช้คำลักษณะนามที่ต่างกันออกไป ผู้ใช้ภาษาก็ยังเข้าใจกันได้ดี ผู้เขียนจึงเกิดความคิดว่าน่าจะได้สำรวจการใช้คำลักษณะนามที่ใช้กันอยู่จริง เพื่อจะได้ทราบว่าการใช้ลักษณะนามเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่เขียนไว้ในตำราภาษาไทยอย่างไร หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อจะได้เกิดประโยชน์แก่ครูผู้สอนภาษาไทยในการเรียนการสอน ครูผู้สอนมักจะพบปัญหาอยู่เสมอว่า การใช้ที่จัดว่าถูกต้องนั้นคืออย่างไร โดยเฉพาะในกรณีที่ในหลักเกณฑ์ที่เขียนไว้อย่างหนึ่ง แต่ในภาษาพูดในชีวิตประจำวันใช้ต่างออกไป โดยทั่วไปครูผู้สอนจะยึดหลักเกณฑ์การใช้ในตำราภาษาไทยเป็นแนวในการตัดสินความถูกผิด การใช้คำลักษณะนามกับคำนามที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ ครูผู้สอนก็มักจะแนะนำการใช้โดยจะคิดกันเอาเองว่า น่าจะใช้อย่างไร เป็นลักษณะที่ต่างคนต่างคิด เป็นเหตุทำให้การแนะนำวิธีการใช้คำลักษณะนามต่างกันไป ผู้เขียนจึงได้เลือกสำรวจการใช้คำลักษณะนามในกลุ่มนักเรียนที่มีอายุอยู่ในช่วงระยะวัยรุ่นตอนปลาย ซึ่งเป็นผู้ใช้ภาษาที่ได้เรียนรู้หลักเกณฑ์การใช้มาบ้างแล้ว ทั้งยังเป็นกลุ่มที่มีการใช้ภาษากันอย่างอิสระมาก ดังที่ ดร.วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ ได้อธิบายไว้ว่า "วัยรุ่นอาจเป็นวัยที่ตื่นเต้นกับการเปลี่ยนแปลง พร้อมเสมอที่จะรับสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในภาษาพูดของตน วัยนี้อาจเป็นวัยที่ไวต่อการรับคำใหม่ ใช้คำใหม่หรือสแลง"* ผู้เขียนได้สุ่มตัวอย่างโดยเลือกจากนักเรียนทั้งสายอาชีวศึกษาและสายสามัญศึกษา เฉพาะในเขตกรุงเทพฯ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับ มศ.๕ (มัธยมศึกษาปีที่ ๕) ของปีการศึกษา ๒๕๒๔ โดยเลือกจากสายการศึกษาละ ๖ โรงเรียน ดังนี้

---

* วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, ภาษาและภาษาศาสตร์ (กรุงเทพ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑), หน้า ๒๑.

โรงเรียนในกลุ่มสายอาชีวะ ได้แก่

๑. วิทยาลัยเทคโนโลยีอาชีวศึกษา วิทยาเขตพระนครเหนือ

๒. วิทยาลัยเทคโนโลยีอาชีวศึกษา วิทยาเขตอุเทนถวาย

๓. วิทยาลัยเทคโนโลยีอาชีวศึกษา วิทยาเขตพระเชตุพน

๔. วิทยาลัยเทคโนโลยีอาชีวศึกษา วิทยาเขตพระนคร

๕. วิทยาลัยเทคโนโลยีอาชีวศึกษา วิทยาเขตโชติเวช

๖. โรงเรียนดุสิตพนิชยการ

โรงเรียนในกลุ่มสายสามัญ ได้แก่

๑. โรงเรียนเซนต์คอมินิก (โรงเรียนเอกชน เพศชายล้วน)

๒. โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา (โรงเรียนรัฐบาล สหศึกษา)

๓. โรงเรียนบางกะปิ (โรงเรียนรัฐบาล สหศึกษา)

๔. โรงเรียนโยธินบูรณะ (โรงเรียนรัฐบาล เพศชายล้วน)

๕. โรงเรียนวัดสังเวช (โรงเรียนรัฐบาล สหศึกษา)

๖. โรงเรียนศึกษานารี (โรงเรียนรัฐบาล เพศหญิงล้วน)

รวมนักเรียนทั้งหมด ๓๐๐ คน เป็นนักเรียนสายสามัญ ๑๕๐ คน นักเรียนสายอาชีวะ ๑๕๐ คน โดยคัดเลือกจากโรงเรียนดังกล่าวข้างต้นแห่งละ ๒๕ คน กลุ่มตัวอย่างแยกเป็นเพศหญิง ๑๕๑ คน เพศชาย ๑๔๙ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดที่ผู้เขียนได้สร้างขึ้น แล้วนำไปสอบถามด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล ทำโดยการแจกแจงผลของการใช้คำลักษณะนามกับคำนามแต่ละคำเป็นจำนวนร้อยละ ลงในตารางเป็นคำ ๆ ไป รวมทั้งหมด ๑๒๐ คำ เป็น ๑๒๐ ตาราง โดยจัดเรียงไปตามลำดับตัวอักษร

คำนามที่นำมาสอบถามได้คัดมาจากการตอบแบบสอบถามของครูผู้สอนภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมในเขตกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียง เมื่อได้คำนามมาแล้วผู้เขียนได้คัดเลือกคำนามประเภทที่ครูผู้สอนเสนอมาซ้ำ ๆ กันหลาย ๆ คน. นอกจากนี้ยังได้คัดเลือกคำนามบางคำจากการโฆษณาสินค้าในสมุดโทรศัพท์หน้าเหลือง และคำนามประเภทที่มีปัญหาในการใช้คำลักษณะนาม ในวงสนทนาของบุคคลในอาชีพต่าง ๆ กัน

ผลของการวิจัยพบว่า ไม่มีนามคำใดเลยที่ผู้ใช้ภาษาใช้ลักษณะนามตรงกัน และใช้เพียงคำเดียว อย่างน้อยที่สุดจะใช้ ๒ คำ และใช้ต่างกันมากที่สุดถึง ๒๕ คำ ดังนี้

ตารางแสดงการใช้คำลักษณะนามกับคำนาม ๑๒๐ คำ
จำแนกตามจำนวนผู้ใช้

อันดับ	คำนาม	๐ - ๒๕%	๒๖%-๕๐%	๕๑%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๑	กรรไกร	คัน กู้ ด้าม	เล่ม อัน		
๒	กลอง	กลอง ชุด ตัว ลูก อัน	-	-	ใบ
๓	กล่อง	กล่อง ลัง ลูก อัน	-	-	ใบ
๔	กล้วย	เครือ ต้น ใบ ผล ลูก	-	หวี	-
๕	กำไล	ขอน ข้าง คู่ ลูก เส้น	วง	อัน	-
๖	เกวียน	เกวียน คัน คาด ลำ หลัง อัน	-	-	เล่ม
๗	แก้วน้ำ	แก้ว ถ้วย ลูก อัน	-	-	ใบ
๘	ขัน	ขัน ลูก อัน	-	-	ใบ
๙	ข้าวโพด	ดอก ผล เม็ด เมล็ด รวง อัน	-	-	ฝัก
๑๐	ขิง	กอ ก้อน กำ ข่า แง่ ชิ้น ต้น ตัว ลูก แว่น หัว เหง้า อัน	-	แง่ง	-

อันดับ	กำนาม	๐ - ๒๕ %	๒๖%-๕๐%	๕๑%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๑๑	ขลุ่ย	ขลุ่ย ตัว ใบ ปี่ ลำ เล่ม อัน	-	เลา	-
๑๒	ไข่	ใบ ลูก	-	ฟอง	-
๑๓	โคมไฟ	โคม เครื่อง ชิ้น ชุด ตัว ใบ โป๊ะ พวง เล่ม หลอด หลัง อัน	ดวง	-	-
๑๔	จักร์เย็บผ้า	ตัว เล่ม หลัง อัน	คัน เครื่อง	-	-
๑๕	เข็มขัด	ปี้น เล่ม สาย อัน	-	เส้น	-
๑๖	จาน	จาน ลูก อัน	-	ใบ	-
๑๗	ช้าง	โขลง ฝูง	ตัว	เชือก	-
๑๘	ซอ	กระโหลก คัน เครื่อง ชุด ซอ เล่ม เลา สาย หลัง เหล่า อัน	-	-	-
๑๙	ซุง	ขอน ซุง แท่ง เล่ม อัน	ต้น	ท่อน	-
๒๐	ตะปู	ดอก ที่ เล่ม หลัง อัน	-	-	ตัว
๒๑	ไต้	กอ ก้อน กำ ข้อ คบ ชิ้น ชุด ดอก ดุ้น ต้น ตั้ง ตับ ไต้ ท่อน แท่ง ปล้อง มัด รอง ลำ ลูก เล่ม แวน เส้น หอ	-	อัน	-
๒๒	เปียนโน	คัน เครื่อง ตู้ เรือน อัน	ตัว หลัง	-	-

อันดับ	คำนาม	๐ - ๒๕%	๒๖.-๕๐%	๕๑%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๒๓	ผี	คน ตน ผี ภูต อัน	ตัว	ตน	-
๒๔	ผักบัว	ก้าน กำ ช่อ ดอก ใบ ผล พวง เม็ด ลูก สาย อัน	-	ผัก	-
๒๕	พระสงฆ์	-	องค์	รูป	-
๒๖	พาเหรด	กอง กลุ่ม คณะ ครั้ง ชั้น ชุด ตัว แถว พาเหรด วง หมู่ เหล่า อัน	-	ขบวน	-
๒๗	โพงพาง	ขบวน คัน ชุด ตัว ที่ ใบ ผืน พาง โพง โพงพาง เล่ม วง หลัง อวน	ปาก อัน	-	-
๒๘	พริก	กำ ดอก ต้น ใบ ผล ฝัก พริก เม็ด อัน	-	-	เม็ด
๒๙	พลุ	กระบอก ชุด ดวง ด้าม ตับ ตลับ ตัว ท่อน แท่ง แห่น นัด บ้อง ใบ ลูก เล่ม เลา ลาย	ดอก อัน	-	-
๓๐	มีด	ด้าม ใบ อัน	-	-	เล่ม
๓๑	ไมโครโฟน	เครื่อง ด้าม	ตัว	อัน	-
๓๒	ไม้กวาด	ด้าม ไม้ เล่ม	-	อัน	-
๓๓	ยักษ์	คน ตัว	-	-	ตน
๓๔	แร้ว	กรง คัน เครื่อง ชุด ตัว บ่วง ใบ ปาก แร้ว วง หลัง แห	อัน	-	-

อันดับ	กำนาม	๐ - ๒๕%	๒๖%-๕๐%	๕๑%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๓๕	กุญแจ (ลูก)	กุ่ ตัว พวง ลูก อัน	-	ดอก	-
๓๖	เลื่อย	คัน ใบ ปาก ลำ เล่ม วง อัน	-	ปื้น	-
๓๗	สว่าง	คัน ด้าม ตัว พวง เล่ม วง หลัง	อัน	ปาก	-
๓๘	สามเณร	คน ตน ท่าน	องค์	รูป	-
๓๙	สิ่ว	ดอก ด้าม ตัว ใบ ปื้น ปาก เม็ด อิ่ม เล่ม	อัน	-	-
๔๐	หนังสือ	ฉบับ	-	-	เล่ม
๔๑	แห	ชุด ตัว ตา ปื้น ผืน เส้น หลัง แห อัน	-	-	ปาก
๔๒	ไอศกรีม	ก้อน โคน รส ลูก่ หน อัน ไอศกรีม	ถ้วย	แท่ง	-
๔๓	กลเหลาดินสอ	กบ เครื่อง ตัว แท่ง เล่ม	-	-	อัน
๔๔	กล้องถ่ายรูป	เครื่อง ชุด ตัว ใบ	กล้อง อัน	-	-
๔๕	กลอนประตู	กลอน คู่ ชุด ดอก คัน ตัว บาน ลูก เลม	-	อัน	-
๔๖	ก๊อกน้ำ	ชิ้น ตัว ที่ ท่อน หัว	ก๊อก อัน	-	-
๔๗	กะป๋อง	กะป๋อง ลูก อัน	-	-	ใบ
๔๘	กิ๊บ	กิ๊บ คู่ ดวง ใบ เล่ม	ตัว	อัน	-

อันดับ	คำนาม	๐ - ๒๕%	๒๖%-๕๐%	๕๑%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๔๙	กีตาร์	เครื่อง เล่ม สาย หลัง อัน	-	-	ตัว
๕๐	ไก่ย่าง	ไก่ ขา จาน ชิ้น น่อง อัน อย่าง	ตัว,ไม้	-	-
๕๑	ขนมจีบ	ก้อน กำ จับ จีบ ชิ้น ดอก ตับ ตัว ใบ เม็ด ห่อ หัว อัน	ลูก	-	-
๕๒	ชิม	ชิม คัน เครื่อง ชุด ชิ้ ด้าย ต้น ใบ เล่ม สาย หลัง อัน ชิ้น	-	ตัว	-
๕๓	ข้าวเม่าทอด	กระบุง กอง ก้อน กำ คู่ คำ จาน ชิ้น ดอก ถุง ใบ แผง แผ่น เม็ด ลูก หม้อ อัน ห่อ	-	แพ	-
๕๔	เขาควาย	กิ่ง ข้าง คู่ ชิ้น ตัว เล่ม	อัน เขา	-	-
๕๕	กรก	ก้อน กรก ชุด ตัว ฝา ลูก อัน	ใบ	-	-
๕๖	กราด	คัน กราด ชิ้น ด้าม ตัว ไถ เล่ม	-	อัน	-
๕๗	ค้อน	คัน ค้อน ด้าม ตัว เต้า ลูก เล่ม	-	อัน	-
๕๘	เครื่องทำน้ำเย็น	ตัว ตู้ ใบ หลัง อัน	-	เครื่อง	-
๕๙	แคน	คัน แคน เครื่อง ด้าม ต้น ตัว เต้า ลำ เล่ม เลา สาย หลัง	อัน	-	-

อันดับ	คำนาม	๐ - ๒๕%	๒๖%-๕๐%	๕๖%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๖๐	ฆ้อง	กัน ฆ้อง ชุด ตัว ปาก ไม้ ลูก วง	ใบ อัน	-	-
๖๑	งาช้าง	กิ่ง ขอน ข้าง เขา คัน คู่ งา ชิ้น ชุด เชือก ดุ้น ต้น ตัว ท่อน เล่ม เล่า อัน	-	-	-
๖๒	แจกัน	ขวด ข้าง คู่ แจกัน ชุด ดอก ที่ แห่ง ลูก อัน อย่าง	-	ใบ	-
๖๓	ชฎา	คู่ เครื่อง ช่อ ชิ้น ชุด ชฎา ชนิด ต้น ตัว บัก ใบ ยอด รูป เล่ม หัว หลัง องค์	-	อัน	-
๖๔	ช้อน	ข้าง คู่ ด้าม ใบ ส้อม เล่ม อัน	-	คัน	-
๖๕	ชั้นวางของ	ชุด ตู้ ตัว ที่ หลัง อัน หิ้ง	-	ชั้น	-
๖๖	เชิงเทียน	ขา ข้าง คัน คู่ ชิ้น ชุด เชิง ดอก ต้น ตั้ง ตัว ที่ แห่ง ใบ ประการ ลำ	เล่ม อัน	-	-
๖๗	ชาลาเปา	ก้อน อัน	ใบ	ลูก	-

อันดับ	คำนาม	๐ - ๒๕%	๒๖%-๕๐%	๕๑%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๖๘	คัมเบล	กล้าม ขวด ข้าง คน ตู้ เครื่อง ชุด คัมเบล ตัว ที่ ปอนด์ มัด ลูก ห่วง	อัน	-	-
๖๙	ไกเป่าผม	ตัว ไก	เครื่อง อัน	-	-
๗๐	ตอก	กำ จัก ชุด ชนิด ชี่ ซีก ต้น ตอก ตั้ง ตับ ตัว ถุง ท่อน ใบ ปื้น ผืน มัด เล่ม สาย ห่อ อัน	เส้น	-	-
๗๑	ตะไบ	ด้าม ตะไบ ตัว แท่ง ใบ ปื้น ผืน แผ่น เล่ม	-	อัน	-
๗๒	ตะหลิว	ตัน ด้าม ตะหลิว ตัว ใบ เล่ม	-	-	อัน
๗๓	ตาข่าย	ข่าย ตู้ ชนิด ดวง ตัว ตา ตาข่าย ปื้น ผืน ลำ สาย เส้น แห หลัง อัน	ปาก	-	-
๗๔	ตาลปัตร	คลัก คัน เครื่อง ชุด ด้าม ตาลปัตร ใบ เล่ม องค์ อัน	รูป	-	-
๗๕	ตู้	เครื่อง ตัว ตู้ บาน ลูก หลัง อัน	-	ใบ	-
๗๖	ตู้เย็น	ตัว ใบ หลัง	เครื่อง ตู้	-	-
๗๗	เตนท์	ชุด ตัว เต็นท์ ใบ ผ้า ใบ ผืน ห้อง อัน	-	หลัง	-

อันดับ	คำนาม	๐-๒๕%	๒๖%-๕๐%	๕๑%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๗๘	เตาแก๊ส	ชนิด ชุด ต้น ตัว ตู้ ถัง ใบ ลูก หัว หลัง อัน	เครื่อง เตา	-	-
๗๙	เตารีด	คัน ชุด ตัว เตา เตารีด เล่ม	เครื่อง อัน	-	-
๘๐	เตียงนอน	ชิ้น ชุด ตัว ใบ หลัง อัน	-	เตียง	-
๘๑	แตร	คณะ คน เครื่อง ชิ้น ชุด แตร ปาก วง องค์	ตัว อัน	-	-
๘๒	โถก	ขัน ขนาด ตู้ ชิ้น ชุด ตัว โถก โต๊ะ ที่ มัด ลูก สำรับ หลัง อัน อย่าง	ใบ	-	-
๘๓	ไถ	ครั้ง คราก เครื่อง แคลก ชุด ตัว ไถ ที่ เล่ม	คัน อัน	-	-
๘๔	ที่นอน	ชิ้น ชุด เบาะ ใบ ปาก ผืน แผ่น ฟูก ลูก หลัง หัว อัน	ที่	-	-
๘๕	ที่เย็บกระดาษ	กล่อง กลัก เครื่อง ชุด ตัว แท่น ปึก แผ่น ม้วน ริม เล่ม	-	อัน	-
๘๖	เทียนพรรษา	ตู้ เครื่อง ชุด ดอก ต้น แท่ง ใบ พรรษา องค์ อัน	-	-	เล่ม
๘๗	แท้งค์น้ำ	ตู้ ถัง ปั๊ม ลูก เล่ม หลัง อัน	แท้งค์ ใบ	-	-

อันดับ	คำนาม	๐ - ๒๕%	๒๖%-๕๐%	๕๑%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๘๘	แท่นบรรยาย	เครื่อง ชุด ตัว ที่ ฟลอ มุก ห้อง แห่ง หลัง อัน	-	-	แท่น
๘๙	เนื้อทุเรียน	ก้อน กิโล กลีบ ขีด ตู่ ช่อง ชิ้น ผล ฝัก มาก เมล็ด ยวง ยุม ใบ รวง ลูก อัน	พู เม็ด	-	-
๙๐	บังตา	ข้าง ฉาก ชั้น ชิ้น ชุด ด้าน ตัว ที่ บัง บังตา บาน ใบ แผง แผ่น ม่าน ห้อง แห่ง หลัง	อัน	-	-
๙๑	บันได้เลื่อน	ขั้น คัน เครื่อง ชั้น ชุด ตัว ที่ แท่น บันได แห่ง หลัง อัน อย่าง	-	-	-
๙๒	บาร์ตู่	เครื่อง ชิ้น ชุด ตัว ที่ บาร์ หลัง อัน	ตู่	-	-
๙๓	ปั้นจั่น	คัน ต้น ตัว ท่อน แท่น ใบ ปั้น ลูก เล่ม หลัง	เครื่อง อัน	-	-
๙๔	ปฏิทิน	ฉบับ ชุด ใบ ปฏิทิน ปักษ์ แผ่น ม้วน เล่ม อัน	-	-	-
๙๕	ปั๊มน้ำ	ชุด ตัว ที่ ใบ ปั๊ม ปาก เล่ม หลัง แห่ง อัน	เครื่อง	-	-

อันดับ	คำนาม	๐ - ๒๕%	๒๖%-๕๐%	๕๑%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๙๖	ประภาคาร	เครื่อง ชุด ดวง ตัว ตึก ที่ เรือน หอ แห่ง อัน	-	-	หลัง
๙๗	ปลั๊กไฟ	ชุด ตา เต้า นม ใบ ปลั๊ก รู สาย หัว	ตัว อัน	-	-
๙๘	เปล	ชุด เชือก ตัว ใบ ปาก เปล ผืน ลูก สาย เส้น หลัง	อัน	-	-
๙๙	ผู้แสดงละคร	คณะ คาราวาน นักแสดง องค์	คน	ตัว	-
๑๐๐	ฝอยทอง	ก้อน กะละมัง กลุ่ม คำ จับ จาน จีบ ชิ้น ตับ ตัว แถว บาท แผ่น ฝอย ฝา พับ เม็ด ลูก เส้น ห่อ หยอด หยิบ อัน	-	-	-
๑๐๑	พราหมณ์	คน ตัว ท่าน พราหมณ์ รูป องค์	คน	-	-
๑๐๒	พัดลม	ตัว หลัง อัน	-	เครื่อง	-
๑๐๓	พาย	คัน ครั้ง ด้าม ใบ ปาก พาย ลำ เล่ม	-	อัน	-
๑๐๔	แฟ้ม	กล่อง ฉบับ ชุด ปึก แฟ้ม รูป อัน	-	เล่ม	-

อันดับ	คำนาม	๐ - ๒๕%	๒๖%-๕๐%	๕๖%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๑๐๕	มู่ลี่	ชิ้น ชุด ตัว ที่ บังตา บาน ใบ ผืน แฝง แผ่น พับ พวง ม้วน มู่ลี่ เมตร ราง สาย หลัง	อัน	-	-
๑๐๖	กุญแจ (แม่)	ก้อน พวง แม่ ลูก องค์ อัน	ดอก ตัว	-	-
๑๐๗	แม่ชี	คน ชี ๑๐ น่าน แม่ชี อัน	รูป องค์	-	-
๑๐๘	แม่แรง	คัน เครื่อง ชิ้น ชุด แท่ง แม่ แม่แรง ยก เล่ม	ตัว อัน	-	-
๑๐๙	ไม้กอล์ฟ	คู่ ชุด ด้าม ถุง แท่ง ไม้ ลูก เล่ม	-	อัน	-
๑๑๐	รอกไฟฟ้า	เครื่อง ชุด ด้วง พวง มัด รอก ราง เลื่อน สาย เส้น หลัง	ตัว อัน	-	-
๑๑๑	ระฆัง	เครื่อง ชุด ตัว พวง ระฆัง ลูก องค์ อัน	-	ใบ	-
๑๑๒	ระนาด	เครื่อง ชิ้น ชุด ผืน ไม้ ระนาด ราง ลูก วง สาย หลัง อัน	ตัว	-	-
๑๑๓	ระหัด	กง คัน เครื่อง ชุด ดอก ตัว ใบ ระหัด ราง ลูก เลขที่ หลัง อัน	-	-	-

อันดับ	คำนาม	๐ - ๒๕%	๒๖%-๕๐%	๕๖%-๗๕%	๗๖%-๑๐๐%
๑๑๔	รุ้ง	ชุด ตัว แถบ พวง รุ้ง วง สี เส้น อัน	สาย	-	-
๑๑๕	รูปปั้น	ชิ้น ชนิด ตัว แท่ง แท่น แบบ รูปปั้น สมัย แห่ง องค์ อัน อย่าง	-	รูป	-
๑๑๖	ลิฟท์	คู่ ชิ้น ชุด ตัว ตู้ ที่ ลิฟท์ ห้อง แห่ง หลัง อัน	เครื่อง	-	-
๑๑๗	วิกผม	เครื่อง ชิ้น ชุด ชนิด ตัว ทรง แบบ สี หัว อย่าง	วิก อัน	-	-
๑๑๘	แว่นตา	กรอบ กัน คู่ ด้าม ตัว ตา แว่น	-	-	อัน
๑๑๙	สังฆราช	ท่าน พระองค์ พระคุณท่าน รูป สังฆราช สมเด็จ	-	องค์	-
๑๒๐	ห่อหมก	กระทง ชิ้น อัน	-	-	ห่อ

จากตารางจะเห็นได้ว่า คำลักษณะนามที่กลุ่มตัวอย่างใช้กับคำนามได้หลาย ๆ คำ ได้แก่คำว่า

อัน	ใช้กับคำนาม	๑๐๘	คำ
ตัว	"	๘๔	คำ

ใบ	ใช้กับคำนาม	๕๔	คำ
ชุด	"	๕๓	คำ
เล่ม	"	๔๗	คำ
หลัง	"	๓๘	คำ
เครื่อง	"	๓๗	คำ
ลูก	"	๓๔	คำ
คัน	"	๒๘	คำ
ชิ้น	"	๒๘	คำ

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สำรวจการใช้คำลักษณะนามในเอกสารโบราณจำนวน ๘ เล่ม ดังนี้

๑. จารึกสุโขทัย (สมัยสุโขทัย)
๒. ประชุมจดหมายเหตุอยุธยา (สมัยอยุธยา)
๓. ประชุมรับสั่งภาคที่ ๑ (สมัยกรุงธนบุรี)
๔. พระปฐมสมโพธิกถา (สมัยรัตนโกสินทร์)
๕. จารึกวัดพระเชตุพน (สมัยรัตนโกสินทร์)
๖. ประชุมประกาศ ร.๔ (พ.ศ.๒๓๙๔ - ๒๔๐๔)
๗. พระราชพิธีสิบสองเดือน
๘. ประกาศพระราชบัญญัติและพระราชกำหนดต่าง ๆ รัชกาลที่ ๖

จากการวิจัยข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างและจากเอกสารโบราณ มีสิ่งที่น่าสังเกตเกี่ยวกับการใช้ลักษณะนามหลายประการ คือ

๑. การที่กลุ่มตัวอย่างใช้ลักษณะนามกับคำนามแต่ละคำ กระจายออกไปหลายคำนั้นน่าจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า คำนามแต่ละคำ อาจใช้ลักษณะนามได้หลายคำ โดยคำลักษณะนามแต่ละคำใช้สื่อความหมายแตกต่างกัน ซึ่งอาจจะเป็นด้วยผู้ใช้ภาษา คิดหรือต้องการสื่อความหมายนามนั้นในแง่มุมที่แตกต่างกันดังนี้

๑.๑ ผู้ใช้ภาษามองคำนามในด้านรูปร่างลักษณะของนามนั้น ๆ ดังเช่น คำนาม "ขิง" ผู้ใช้ภาษาอาจจะสื่อความหมายคำนามนี้ในลักษณะที่เป็น หัว ห่อ หรือเป็นแว่น หรือเป็นแง่ง หรือ ฯลฯ

๑.๒ ผู้ใช้ภาษามองคำนามในด้านมาตราที่นำมาใช้ในการชั่ง ตวง หรือวัด นามนั้นเช่น เป็นกิโลกรัม เป็นลิตร เป็นต้น

๑.๓ ผู้ใช้ภาษาต้องการสื่อความหมายของนามนั้นในสภาพของภาชนะที่ใช้บรรจุนามนั้น เช่น เป็น กระทง เป็น ถ้วย หรือเป็น ตะกร้า เป็นต้น

๑.๔ ผู้ใช้ภาษาต้องการสื่อความหมายของนามนั้นตามสภาพของจำนวนในลักษณะต่าง ๆ เช่น เป็น กอง เป็นกำ หรือเป็นกอ เป็นต้น

๒. สิ่งที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ มีลักษณะนามกลุ่มหนึ่งที่มีผู้ใช้กันแพร่หลาย กล่าวคือ มีผู้ใช้มากคิดเป็นจำนวน ๕๑% ขึ้นไป ลักษณะนามดังกล่าวมีลักษณะที่สรุปได้ดังนี้

๒.๑ ลักษณะนามของคำนามที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้ใช้ เช่น คำว่า กล่อง กล้วย แก้ว ไข่ เข็มขัด จาน พัดลม หนังสือ เป็นต้น

๒.๒ ลักษณะนามของคำนามที่เกี่ยวข้องด้วยคำนามกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีผู้ชี้แนะการใช้คำลักษณะนามไว้แล้ว เช่นคำว่า เกวียน ขลุ่ย ยักษ์ แร้ว แห เป็นต้น

๓. สิ่งที่น่าสังเกต ๒ ประการเกี่ยวกับการพิจารณาแนวโน้มของการใช้ลักษณะนามของกลุ่มตัวอย่างคือ

๓.๑ ลักษณะนามคำใดที่มีผู้ใช้ถึง ๘๕% น่าที่จะจัดได้ว่าเป็นคำที่เป็นที่ยอมรับของผู้ใช้ภาษาแล้ว ส่วนคำที่มีผู้ใช้เป็นจำนวน ๕๐% ขึ้นไป แต่ไม่ถึง ๘๕% ก็จัดได้ว่าเป็นคำที่มีผู้ใช้มาก แต่ก็ยังไม่เป็นที่ยอมรับของผู้ใช้ภาษาอย่างเด่นชัดเหมือนลักษณะนามพวกแรก แต่ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่ามีแนวโน้มในการยอมรับคำนั้นแล้ว

๓.๒ ลักษณะนามคำใดที่มีผู้ใช้ไม่ถึง ๕๐% จะสังเกตเห็นว่า เป็นลักษณะนามที่ใช้กับคำนามประเภทที่ไม่แพร่หลายดังนี้

๓.๒.๑ เป็นนามที่ไม่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น โพงพาง แร้ว ขนมจีน แคน ดัมเบล ตาลปัตร โตก พราหมณ์ ระนาด เป็นต้น

๓.๒.๒ เป็นนามประเภทที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ เช่น ก๊อกน้ำ ไดเป่าผม เตาแก๊ส บังตา บันไดเลื่อน ปฏิทิน มู่ลี่ เป็นต้น

๓.๒.๓ เป็นสิ่งที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งในด้านรูปลักษณะ หรือภาชนะที่ใช้บรรจุ หรือเป็นสิ่งที่รูปร่างลักษณะและสิ่งที่บรรจุมีลักษณะไม่แน่นอน เช่น คำนาม "ห่อหมก" บ้างก็ห่อด้วยใบตอง บ้างก็บรรจุในกระทง บ้างก็บรรจุลงในผลไม้บางชนิด เช่น มะพร้าว สับปะรด เป็นต้น หรือคำนาม "พลุ" ซึ่งปัจจุบันมีผู้ประดิษฐ์เป็นรูปลักษณะที่แตกต่างกันเป็นหลาย ๆ อย่าง บ้างก็ทำเป็นกระบอก บ้างก็ทำเป็นก้านยาว บ้างก็ผูกติดกันเป็นราว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้ใช้ภาษาใช้คำลักษณะนามกับคำว่า "ห่อหมก" และ "พลุ" ไปต่าง ๆ ตามแต่ความเคยชินที่ได้ยินได้ฟังมาบ้าง หรือ คิดสร้างลักษณะนามตามแต่จะเห็นสมควรบ้าง

๔. คำลักษณะนามที่กลุ่มตัวอย่างใช้ในระดับ ๒๖-๕๐% จากผลของการสำรวจปรากฏว่าเป็นคำนามที่ใช้ลักษณะนามมีจำนวนใกล้เคียงกัน ๒ คำ เช่น คำว่า "ไก่ย่าง" กลุ่มตัวอย่างใช้คำลักษณะนามว่า "ตัว" และ "ไม้" เป็นจำนวนใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษามีแนวโน้มในการใช้คำลักษณะนามทั้งสองคำ หรือไม่ก็อาจจะเป็นเพราะคำใดคำหนึ่งได้เคยใช้มาก่อน และมีผู้ใช้น้อยลงเพราะมีคำอีกคำหนึ่งเข้ามาแทนที่

๕. เป็นที่น่าสังเกตว่า ถ้าคำนามใดใช้คำลักษณะนามจำนวนใกล้เคียงกัน ๒ คำแล้ว คำลักษณะนามคำหนึ่งใน ๒ คำนั้น มักจะเป็นคำว่า "อัน" เช่น กรรไกร โพงพาง พลุ ก๊อกน้ำ เขาควาย ฆ้อง เชิงเทียน ไดเป่าผม เตารีด ไถ ปั้นจั่น ปลั๊กไฟ แม่แรง รอกไฟฟ้า วิกผม

๖. คำนามทั้ง ๑๒๐ คำ แต่ละคำจะมีลักษณะนามที่กลุ่มตัวอย่างใช้คำลักษณะนามบางคำไม่ถึง ๒๕% ทั้งนี้อาจจะเป็นด้วยเหตุผลบางประการคือ

๖.๑ ใช้ด้วยความไม่เข้าใจความหมายของคำนามที่ตนกำลังจะสื่อความหมายนั้น เช่น "โพงพาง" มีผู้ใช้ลักษณะนามว่า "ขบวน" ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเข้าใจว่าเป็นการเล่นชนิดหนึ่ง

คำว่า "ผี" มีผู้ใช้คำลักษณะนามว่า "เม็ด" ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเข้าใจว่าเป็นคำนาม "ฝี"

๖.๒ ผู้ใช้ภาษามีทัศนะต่อนามนั้น ๆ ต่างกัน เช่น คำว่า "ปฏิทิน" ผู้ใช้ภาษาบางคนใช้ลักษณะนาม "ชุด" ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้ใช้ภาษาเห็นว่าปฏิทินจะมีหลาย ๆ แผ่นอยู่รวมกัน บ้างใช้ลักษณะนาม "ใบ" ซึ่งอาจจะเป็นเพราะผู้ใช้ภาษาเห็นว่ามีเพียงใบเดียว บ้างใช้ลักษณะนาม "ม้วน" ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้ใช้ภาษาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ม้วนเอาไว้ เป็นต้น

๖.๓ ผู้ใช้ภาษามีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน เช่น อาชีพของผู้ปกครองต่างกัน ถิ่นที่อยู่ต่างกัน ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษามาก ด้วยสิ่งเหล่านี้คือเครื่องกำหนดที่ทำให้การใช้ภาษาของคนแตกต่างกัน เช่น เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องจักรกลหรือเครื่องผ่อนแรงมักใช้ลักษณะนามกับนาม ประเภทเครื่องจักรกลหรือเครื่องผ่อนแรงว่า "ตัว" เช่น รถแทรกเตอร์ ๑ ตัว ปั๊มน้ำ ๑ ตัว รอกไฟฟ้า ๑ ตัว หรือผู้ที่มีอาชีพค้าขายมักใช้คำสั้น ๆ โดยวิธีตัดคำ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะต้องการเพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็ว เช่น "ใหญ่ ไม่งอก ๑" ซึ่ง

หมายถึง ก๋วยเตี๋ยวเส้นใหญ่ไม่ใส่ถั่วงอก ๑ ชาม ในการเขียนใบเสร็จรับเงินก็จะใช้ลักษณะนามซ้ำกับคำนาม เช่น ๑ จาน ๑ พัดลม ๑ กางเกง เป็นต้น

การที่ผู้ใช้ภาษามีถิ่นที่อยู่ต่างกัน ลักษณะนามที่ใช้ก็จะแตกต่างกันไปตามถิ่นด้วย เช่น

ผู้ใช้ภาษาในถิ่นใต้ ใช้ลักษณะนาม "ยุม" กับคำว่า "เนื้อทุเรียน"
ผู้ใช้ภาษาในถิ่นเหนือ ใช้ลักษณะนาม "ดวง" กับคำว่า "ดอกไม้"
ผู้ใช้ภาษาในถิ่นอีสาน ใช้ลักษณะนาม "ดวง" กับคำว่า "มีด"

๗. คำลักษณะนามที่มีผู้ใช้มากที่สุด เป็นคำลักษณะนามที่ถูกนำมาใช้กับคำนามเกือบทุกประเภท ได้แก่คำว่า "อัน" ทั้งนี้อาจเป็นด้วยว่า คำ "อัน" เป็นคำลักษณะนามที่ไม่แสดงความหมายใดโดยเฉพาะเหมือนลักษณะคำอื่น ๆ ผู้ใช้จึงสะดวกที่จะนำมาใช้กับคำนามทุกประเภท ดร.วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ ได้อธิบายถึงเหตุที่คำว่า "อัน" ถูกนำมาใช้กับคำนามทุกประเภทไว้ในหนังสือ "ภาษาแสก" ตอนหนึ่งว่า "อัน มิได้มีจุดกำเนิดมาจากคำลักษณะนาม แต่ อัน มีจุดกำเนิดมาจากการเป็นคำซึ่งทำหน้าที่แทนนาม.... ฉะนั้น เมื่อมีความเปลี่ยนแปลงขึ้นในภาษา และภาษามีความต้องการคำแทนคำนามที่ต้องมาใช้หลังคำนับ หรือตัวเลข คำว่า อัน ซึ่งมีหน้าที่แทนคำนามอยู่แล้ว จึงถูกนำมาใช้ในกรณีที่คำนามนั้น ๆ ไม่มีคำลักษณะนามเดิมอยู่ก่อน หรือไม่มีการใช้คำซ้ำอีก" (ภาษาแสก หน้า ๕๘)

นอกจากนี้ข้อมูลในเอกสารโบราณก็ปรากฏว่า คำ "อัน" ใช้กับคำนามหลายประเภทตลอดมาเกือบทุกสมัย

๘. การใช้ "ลักษณะนามซ้ำกับคำนาม" เป็นลักษณะนามที่ถูกใช้มากเป็นอันดับ ๒ รองจากคำว่า "อัน" ทั้งนี้อาจจะเป็นด้วยว่าลักษณะนามประเภทนี้ใช้ได้กับคำนามหลายประเภท ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิรินันท์ เพชรทองคำ

ซึ่งได้วิจัยเรื่อง "การใช้คำลักษณะนามของนักเรียนที่มีอายุแตกต่างกันในโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๑๗) ข้อมูลในเอกสารโบราณก็พบว่า คำลักษณะนามประเภทที่ซ้ำกับคำนามนี้ ถูกนำมาใช้บ่อยมากเช่นกัน ทั้งนี้น่าที่จะสันนิษฐานได้ว่า ผู้ใช้ภาษาสะดวกและง่ายที่จะใช้คำลักษณะนามประเภทนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้กับคำนามที่เป็นคำประสม ซึ่งมักเป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เช่น ตู้เย็น เตาแก๊ส แท่นบรรยาย บันไดเลื่อน เพราะคำลักษณะนามนั้นเป็นส่วนหนึ่งของคำประสมอยู่แล้วจึงง่ายที่ใช้เป็นคำลักษณะนามกับนามนั้น ๆ

จากผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้ลักษณะนามซ้ำกับคำนามจะมีจำนวนผู้ใช้ไม่เกิน ๒๕% ซึ่งนับได้ว่าคำลักษณะนามประเภทนี้ยังไม่นิยมใช้มากนัก แต่ก็มีแนวโน้มว่าจะมีผู้ใช้มากขึ้น

๙. คำลักษณะนามที่มีผู้ใช้กับคำนามมากเป็นอันดับ ๓ คือคำว่า "ตัว" ซึ่งเคยใช้กับคำนามจำพวกสัตว์หรือสิ่งที่ประกอบด้วยชิ้นส่วนที่เหมือนอวัยวะเท่านั้น เช่น เก้าอี้ เสื้อ วัว ควาย ฯลฯ แต่ปัจจุบันนี้มีผู้ใช้ลักษณะนาม "ตัว" กับนามประเภทต่าง ๆ มากขึ้น จากการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างใช้คำว่า "ตัว" กับคำนามประเภทเครื่องไฟฟ้า ได้แก่ คำว่า ปลั๊กไฟ และใช้กับเครื่องดนตรี ได้แก่คำว่า ขิม และ เปียนโน

๑๐. การใช้ลักษณะนามในเอกสารโบราณ ปรากฏว่าคำนามแต่ละคำใช้ลักษณะนามได้หลายคำเช่นกัน ซึ่งน่าจะเป็นสิ่งชี้ได้ว่าการใช้ลักษณะนามนั้นไม่อาจสรุปเป็นข้อยุติได้แน่นอนว่าจะใช้คำลักษณะนามใดกับคำนามคำใด การที่จะใช้คำลักษณะนามอย่างไรนั้น ควรจะได้นำเหตุผลด้านต่าง ๆ ดังกล่าวในตอนต้นมาช่วยในการพิจารณาด้วย ไม่ควรที่จะตัดสินทันทีว่าใช้คำใดถูกคำใดผิด

๑๑. ในการที่คำนามเมื่อมีคำบอกจำนวนนับ แต่ไม่ใช้คำลักษณะนามหลังจำนวนนับ น่าจะเป็นด้วยการสื่อความหมายในยุคสมัยนั้น ๆ ยังอยู่ในวงจำกัด คำศัพท์แต่ละคำมีความหมายประจำคำเท่านั้น ปัจจุบันความหมายของคำจะมีความหมายโดยนัยเพิ่มขึ้นด้วย

ดังนั้น คำศัพท์จึงถูกนำไปใช้สื่อความหมายหลายความหมายขึ้น ความชัดเจนของภาษาจึงเป็นเรื่องสำคัญ คำประเภทคำช่วยจึงเป็นคำที่ทำให้ภาษาสมบูรณ์ขึ้น ฉะนั้นลักษณะนามซึ่งจัดเป็นคำประเภทคำช่วยจึงเพิ่มความสำคัญขึ้นด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้บ่งบอกความหมายที่แน่นอนได้ในขณะที่สื่อความหมายในเนื้อความ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๑. เขามีบ้าน ๒ หลัง

๒. เขามีบ้าน ๒ บ้าน

ในประโยคที่ ๑ หมายถึงเขามีบ้านที่เป็นอาคารสถานที่ ๒ หลัง

ในประโยคที่ ๒ หมายถึงเขามีภรรยา ๒ คน

๑๒. จากข้อมูลในเอกสารโบราณ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่ามีโครงสร้างประโยคประเภทวางคำนามไว้หลังจำนวนนับ น่าจะเป็นเพราะได้มีการตัดนามตัวหน้าทิ้งไปแล้ว คงเหลือแต่นามซึ่งได้นำมาใช้เป็น "ลักษณะนามซ้ำกับคำนาม" หลังจำนวนนับ เช่น

๔ ปากประตู (หลัก ๑ ด้าน ๒ บรรทัด ๒๑)

๔ ตำมรวจ์ (ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา หน้า ๑๑๓)

ลักษณะเช่นนี้จะพบมากแม้ในปัจจุบันนี้ ซึ่ง ดร.บรรจบ พันธุเมธา ได้กล่าวไว้ว่า เป็นลักษณะที่ทำให้ภาษาสะดุดหูและจำง่ายขึ้น (ลักษณะภาษาไทย หน้า ๒๓๓)

เมื่อพิจารณาการใช้ลักษณะนามโดยจำแนกตามความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มสายการศึกษาใด กลุ่มเพศใด หรือกลุ่มที่ชอบอ่านหนังสือประเภทใด พบว่ามีผลต่อการใช้ลักษณะนามไม่มากนัก ทั้งนี้สันนิษฐานได้ว่า อาจจะเป็นด้วยเหตุผลดังนี้

๑. กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มที่อยู่ในระหว่างการศึกษาเล่าเรียนจึงได้รับอิทธิพลทางด้านการเรียนการสอนอยู่มาก ประกอบกับหลักสูตรทางภาษาที่ใช้ทั้ง ๒ สาย การศึกษานั้นใช้หลักสูตรเดียวกัน

๒. กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มที่อยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันน้อยมาก การที่เขาใช้ลักษณะนามแตกต่างกันไปบ้างนั้นน่าจะเป็นด้วยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนสายสามัญได้รับการตระเตรียมความเข้าใจทางภาษาเพื่อให้สามารถไปศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาที่สูงขึ้น จึงมีการสอนเน้นทางวิชาสามัญมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่กำลังศึกษาเล่าเรียนในสายอาชีวะ ซึ่งมุ่งฝึกให้เกิดความชำนาญทางด้านฝีมือมากกว่าความรู้ทางวิชาสามัญ

๓. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิงใช้คำลักษณะนามได้เป็นระบบมากกว่านักเรียนเพศชาย ทั้งนี้น่าจะเป็นด้วยเพศหญิงมีความสนใจและมีความละเอียดอ่อนในเรื่องภาษา จึงทำให้มีความพิถีพิถันต่อการใช้ลักษณะนามมากกว่านักเรียนเพศชาย

บรรณานุกรม

กำชัย ทองหล่อ. หลักภาษาไทย. กรุงเทพ : เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๑๔.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีไทย. กรุงเทพ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๔.

คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี. จดหมายเหตุสมัยอยุธยา. กรุงเทพ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐.

_____. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๓. กรุงเทพ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๔.

_____. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๔. กรุงเทพ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๓.

_____. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ ๖. กรุงเทพ : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๗.

_____. ประชุมหมายรับสั่ง ภาคที่ ๑ สมัยกรุงธนบุรี. กรุงเทพ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ๒๕๒๓.

จารึกวัดพระเชตุพน. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาน สมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) ๒๓ เมษายน ๒๕๑๗.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชพิธี ๑๒ เดือน. กรุงเทพ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๖.

บรรจบ พันธุเมธา, ดร. ลักษณะภาษาไทย. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๘.

ปรมานุชิตชิโนรส, สมเด็จกรมพระ. พระปฐมสมโพธิกถา. กรุงเทพ : โรงพิมพ์ธรรมบรรณาคาร, ๒๕๑๙.